

Рецензия

на доц. д-р Мариана Иванова Минчева-Ризова

за дисертационен труд на

ПЛАМЕН ПЕТРОВ БЪНДЕВ

на тема:

ПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕ ПРИ ИЗУЧАВАНЕ НА ПЪРВИ И ВТОРИ ЧУЖД ЕЗИК В СИСТЕМАТА НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“,

в област на висше образование 1. Педагогически науки,

професионално направление 1.2. Педагогика,

научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“.

Научен ръководител: доц. д-р Златка Димитрова Желязкова

1. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Пламен Петров Бъндев е роден на 16.08.1966г. Придобил е висше образование по три специалности: български език и литература, английски език и немски език, което е надградил с магистърски степени по същите професионални направления. Притежава и допълнителна професионална квалификация по история. Това го определя като професионалист с хуманитарен профил и специални интереси в областта на езиковото обучение.

Дългогодишната професионално-педагогическа реализация на г-н Пламен Бъндев като учител в средни училища и лектор в три университета е допринесла за придобиване на значим педагогически опит в сферата на преподаването на чужди езици, който, в съчетание с изследователска нагласа и чувствителност към проблемите на обучаваните в процеса на изграждане на комуникативните им компетентности, логично определя личната му мотивация за създаване на собствени работещи педагогически модели за чуждоезиково обучение. Тяхната теоретична обосновка и експериментална проверка в училищна среда са описани, анализирани и представени в дисертационен труд на тема: „Педагогически модели на обучение при изучаване на първи и втори чужд език в системата на средното образование“.

2. ПРОФЕСИОНАЛНА И ПУБЛИКАЦИОННА АКТИВНОСТ

Г-н Пламен Петров Бъндев е автор на 5 статии в научни сборници и периодични издания по проблемите на дисертационното изследване. Това надхвърля изискванията за брой публикации за нуждите на придобиване на образователна и научна степен „доктор” и е свидетелство за активността му по време на обучението му като редовен докторант.

3. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

Г-н Пламен Бъндев е зачислен като редовен докторант към катедра „Педагогически и социални науки“ на Педагогически факултет при Тракийски университет, Стара Загора, на 01.04.2022г. За научен ръководител е определена доц. д-р Златка Димитрова Желязкова. Предвидените процедури по обучението и извършените дейности по докторантурата, както и подготовката на дисертационния труд, са проведени в срок.

Дисертацията е обсъдена и насочена за защита на заседание на катедра „Педагогически и социални науки“ на Педагогически факултет при Тракийски университет – Стара Загора, проведено на 10.09.2025 г.

4. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД И АВТОРЕФЕРАТА

Дисертационният труд е на тема: „Педагогически модели на обучение при изучаване на първи и втори чужд език в системата на средното образование“. Разработен е в обем от 155 страници, които включват текстова част от 135 страници, библиография от общо 118 източника на кирилица, латиница и базирани в Интернет, 5 приложения. Използвани са 38 таблици и 13 фигури за графично представяне на резултатите.

Трудът е структуриран в УВОД, ТРИ ГЛАВИ, ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВОДИ. Първата глава, която представя теоретичната част на дисертационното изследване, е разгърната в девет параграфа.

В първи параграф е направен преглед на спецификата и приложението на различни подходи и методи за преподаване и учене на чужди езици през отделни периоди от развитието на методиката на чуждоезиковото обучение. Във втори параграф е представена нормативната уредба на чуждоезиковото обучение у нас по образователни степени. Специално внимание е отделено на регламентирането на

ранното чуждоезиково обучение и мотивирането на децата при избор на чужд език за изучаване. Представени са изследвания, разкриващи позитивното въздействие на изучаването на чужд език в ранното детство върху когнитивното развитие на децата. Направен е сравнителен анализ на възрастта, на която децата от различни държави в Европа започват обучение на първи и на втори чужд език. Тенденциите в провеждането на чуждоезиковото обучение са съотнесени със следването на приоритетите в образователните политики на ЕС през последните 20 години по отношение на чуждоезиковата подготовка на младите хора.

В трети параграф са представени социо-културулогическите, психологически и дидактически основания за избора на изучаване и начина на преподаване на втори/трети чужд език. Вниманието на автора е насочено към немския език, който се избира за изучаване от учениците и студентите като втори или трети чужд език не само в България, но и в държавите от ЕС. Обосновани са предимствата и недостатъците на изучаването на немски като втори чужд език след изучаване на английски. Авторът търси с дидактическа цел сравнимите елементи, единици и структури на майчиния, първия и втория изучавани чужди езици, за да покаже как между тях протича междуезиков трансфер и езикова интерференция и се реализират различни педагогически резултати за обучаваните. От позицията на своя дългогодишен педагогически опит Пламен Бъндев обяснява защо конкретни прилики и разлики между английската и немската граматика могат да улесняват/затрудняват преноса на знания от първия изучаван чужд език върху втория. Има конкретни дидактически идеи за реализиране на интердисциплинарни уроци по английски и немски език и за проектно базирано обучение на теми, чрез които да се осъществява лексикален, морфологичен, синтактичен трансфер на езикови знания от единия език в другия и да се постига положителна мотивация за учене на втория чужд език.

Съдържанието на четвърти параграф е своеобразно продължение на това от трети параграф - засяга проблема за междуезиковия трансфер: как познаването на специфично съдържание от българската граматика (частиците като лексикални единици) корелира с качеството на усвояване на модалните думи и частици в немския език. Пламен Бъндев се присъединява към широко застъпеното разбиране на лингвистите, че този специфичен компонент в немския език е сред най-сложните за усвояване от чужденци и е проблемно дидактическото му разработване в учебниците, включително и в тези, които са предназначени за българската

образователна система. Този факт е важен за учителите, защото ги ангажира да компенсират с допълнителна работа и упражнения дефицитите на учебното съдържание по представената предметна област в учебниците по немски език.

В пети параграф на дисертационния труд авторът разглежда как използването на литературни произведения в процеса на обучение по чужд език се отразява цялостно върху характеристиките на чуждоезиковото обучение. Как влияе върху индивидуалната мотивация на обучаваните за работа по езика; върху комуникативната им компетентност във всичките ѝ аспекти – слушане, говорене, четене и писане; върху тяхната емоционална интелигентност, както и върху моралното и естетическото им развитие. Посредством литературното обучение на чужд език се обосновава интеркултурния контекст на чуждоезиковото обучение и естествените му интегративни връзки с други предметни области, изучавани в училище – хуманитарни, философски и социални науки, както и с изкуствата. Отправен е апел към преподавателите по чужд език да използват литературните текстове, за да реализират не само дидактическите цели на чуждоезиковото обучение, но и да постигат цели, свързани с личностното и творческо развитие на учениците, както и такива, отнасящи се до тяхното социално изграждане и межкултурно развитие.

Шести параграф е посветен на изясняване на същността и структурата на понятието „комуникативна компетентност“ в чуждоезиковото обучение. Пламен Бъндев аргументира обособяването на този параграф във връзка със задачите, които следва в хода на проведения от него педагогически експеримент, тъй като комуникативната компетентност присъства в неговата система от критерии за отчитане на постиженията на учениците. Той прави преглед и анализ на различни схващания относно същността на комуникативната компетентност. Представя различни рамки на комуникативни модели с разнообразни компоненти, които носят различни наименования, според предпочитанията на изследователите, които ги конструират. Посочва и конкретен модел на комуникативна компетентност, около чиито компоненти: граматична (лингвистична), стратегическа, социолингвистична и прагматична (дискурсна) компетентност се обединяват значителен брой изследователи в областта на чуждоезиковото обучение.

В седми параграф са разгледани някои теории и стратегии за учене в контекста на чуждоезиковото обучение. Докторантът свързва необходимостта от представянето на това съдържание в дисертационния труд със значението, което

имат стратегиите за учене за изграждането на компетентностите за учене на учениците. Посочени са специфичните особености на някои стратегии за чуждоезиково обучение, чието приложение подобрява не само качеството на езиковите и комуникативни знания и умения на учениците, но и тяхната мотивация и нагласи за учене на чужд език, както и социалните им компетентности.

Осми параграф е посветен на проблемите, свързани с дидактическите подходи при разработване на съдържанието и цялостния дизайн на учебниците, използвани в чуждоезиковото обучение. Проследени са тенденциите за преодоляване на класическия „елитарен“ характер на учебника с подходи при разработването на учебното му съдържание, които рефлектират непосредствено върху развитието на комуникативните умения на обучаваните. Коментирано е проучване на Комисията по култура и образование на Европейския парламент, което дава информация как изследваните в него държави се съобразяват с Общата европейска референтна рамка за езиците (ОЕРР) при разработването на учебното съдържание на учебниците по чужд език, функциониращи в техните образователни системи. Анализирани са предизвикателствата пред учителите във връзка с компенсиране на недостатъците и надграждане на възможностите, които учебниците предоставят.

В девети параграф е представена информация и анализ на основните моменти в **Общоевропейската референтна рамка за езиците**, която се възприема като цялостна методическа схема или обща образователна технология за езиково обучение в държавите, членки на Европейския съюз. В този параграф читателят може да направи сравнение и между акцентите, които се поставят с изучаването на първи и втори чужд език във ФРГ, и тези, които са представени в ДОС по първи и втори чужд език в нашата образователна система. Аргументите на докторанта за включването на това съдържание в дисертационния труд са свързани с факта, че „учебниците, които се използват в българската образователна система са написани от германски специалисти, ръководени от техните образователни стандарти.“ Показано е комплексното въздействие на обучението по чужди езици върху личностното развитие на учениците и формирането на техните компетентности във ФРГ. Направен е изводът, че чуждоезиковото обучение в Германия се свързва от една страна с придобиване на функционална комуникативна компетентност на обучаваните, а от друга - с развиване на уменията им за критично и рефлексивно използване на знанията по чужд език във всички области на тяхното обучение. От

тази позиция докторантът представя в таблици и анализира очакваните резултати, представени в ДОС по образователни степени, видове обучение и нива на владеене на чужд език у нас, включително очакваните резултати, определени в учебните програми по Немски език за А1 и А2. Направени са позитивни изводи относно възможностите, които програмите по немски език за А1 и А2 предоставят на учителя да прилага различни подходи, методи и стратегии на обучение за стимулиране на индивидуалното развитие на учениците и тяхната самостоятелност при учене, както и да насърчава мотивацията им за учене през целия живот. Според автора, програмите за обучението по немски език за А1 и А2 са добри и за учениците, защото развиват техните езикови, социокултурни и ключови компетентности и изграждат положително отношение към изучаването на немски език и култура.

Втората глава от дисертационния труд е фокусирана върху дизайна на педагогическия експеримент. Тук са представени методологическата и методическа рамка на практико-приложното изследване: предмет, обект, цел, задачи и хипотеза; методите за изследване; организацията и етапите на експерименталната работа; критериите и показателите за диагностика на изследваното явление, както и авторския компетентностно ориентиран модел за обучение по немски език, изучаван като втори чужд език след английски.

Докторантът си поставя за цел да установи по емпиричен път ефективността на конструирания от него, в контекста на дейностния подход, компетентностно ориентиран дидактически модел, предназначен за ученици от 10 клас, изучаващи немски като втори чужд език след английски. Постигането на целта той операционализира чрез поставянето на осем изследователски задачи, които изпълнява последователно и коректно описва в настоящия дисертационен труд. Допуска работната хипотеза, че прилагането на разработения от него компетентностно ориентиран дидактически модел, основан на дейностния подход, би довело до формирането на граматична (лингвистична) и комуникативна компетентност при изучаването на немски като втори чужд език в 10. клас след изучаването на английски като първи чужд език, независимо от учебния комплекс, по който се обучават учениците.

Пламен Бъндев интегрира успешно теоретични и изследователски ресурси, изяснява основни понятия от изследователския инструментариум и внася систематичност, която е особено полезна в следващите стъпки от осъществяване на

емпиричната част на изследването. Идентифицираните на теоретично равнище проблеми в Първа глава се осмислят от гл.т. на тяхната взаимна обвързаност и конкретна приложимост в процеса на експерименталното изследване и обясняват: избора на изследователските методи и процедури; обособяването на системата от критерии и показатели за диагностициране на комуникативните компетентности на изследваните ученици; сравнителния анализ на трите учебни комплекса по немски език за 10. клас и значимостта на предложения дидактически модел.

Авторският дидактически модел е практически осмислен и прагматично видян още във фазата на неговото планиране и първоначален дизайн. Обосноваването му става с помощта на доказали ефективността си и утвърдени в науката идеи и хуманистично ориентирани към личността на ученика и неговото учене подходи: дейностен, конструктивистки, компетентностен, когнитивен, интерактивен. Уроците, които илюстрират модела, притежават сходни дидактически структури. Техните цели и задачи са обвързани с очакваните комуникативни умения, които обучаваните трябва да формират според учебната програма по немски език за А1.2 в 10. клас. Съблюдават дидактическите принципи за организиране на обучението, прилагат, съобразени с интересите и възможностите на учениците, методи за обучение и осъществяват задължителната обратна връзка за участниците в образователния процес.

Предимствата на *Компетентностно ориентирания дидактически модел*, според неговия автор, са в „прилагането на **различни интерактивни методи и техники**: учене чрез преживяване и опит по цикъла на Колб; изработване на мисловни карти; работа в сътрудничество по двойки; фронтална работа за комуникация; индивидуална работа по задачи и споделяне на резултатите в група; работа по двойки и рисуване по описание на участниците в двойката; партньорска и групово работа с учебник и речник; дискусия, обсъждане и др.“ Интерактивните методи поставят обучаваните в активна позиция и комуникация помежду им и съдействат за комплексно и интегративно развитие не само на езиковите, но и на социалните и интеркултурните им компетентности.

Достойнство на дидактическия модел на Пламен Бъндев, конструиран във връзка с изучаването на немски език като втори чужд след английски, е, че предлага на обучаваните новото знание по немски да се усвоява в процеса на рефлексия и сравнение със знанията по английски, както и чрез междуезиков трансфер, когато това е възможно, или посредством ясно разграничаване между двата езика. По този

начин моделът работи за интегрирано затвърждаване на знанията и за подобряване на комуникативните умения по двата езика. Освен че обръща специално внимание на влиянието на английския върху немския, достойнство на модела е, че предвижда усвояване не само на лексика и граматика, но и на продуктивни езикови умения, свързани с речева дейност. За постигане на автентичност на комуникацията се използват подходящи материали и информационни средства, които допълнително я стимулират, като филми и интернет-ресурси, свързани с ежедневието на съвременния млад човек. Ефективен компонент на дидактическия модел е и изискването за самооценка на обучаваните, която те отразяват в таблица за рефлексия в края на урока. Така всеки ученик може сам да проследява своя напредък в процеса на обучение.

Интеркултурният компонент на дидактическия модел се допълва от предложения, които разширяват познанията на обучаваните за немската култура, включващи обсъждане на кратки текстове от немското литературно творчество, наблюдение на кратки видеа, илюстриращи немското културно наследство и ежедневието.

В трета глава на дисертационния труд са представени и анализирани резултатите от педагогическия експеримент, който трябва да провери работната хипотеза на дисертационното изследване.

Експериментът е проведен в три етапа: предварителен, основен и заключителен. За всеки етап са определени диагностични методи, процедури и инструментариум, с чиято помощ се събира нужната информация. Тя е подложена на анализ и статистическа обработка и е коректно представена в табличен и графичен вид. Статистическата обработка е извършена на професионално ниво. Докторантът демонстрира отлично разбиране на емпиричния анализ.

В предварителния етап е проведено анкетиране с 241 ученици от гимназиален етап на средната образователна степен, които изучават немски като втори език след английски. С него се предоставя най-обща информация за проблеми, които интересуват изследователя във връзка с обучението по немски език, като: кое учебно съдържание по немски език представлява най-голяма трудност за усвояване; как учат учениците - дали разчитат само на учебниците, или използват и други ресурси; дали откриват и осмислят взаимното влияние на двата чужди езика, които изучават. В този етап се осъществява и апробиране на дидактическия модел. Извършено е предварително експериментално проучване на

комуникативните умения на 149 ученици, 66 от които преминават през експериментално обучение, реализирано с помощта на *Компетентностно ориентирания дидактически модел*. Резултатите се отчитат с помощта на два теста, които са изработени съобразно критериите и показателите за диагностика на компетентностите на изследваните ученици. Констатирани са различия в постиженията в полза на експерименталната група и е направено заключение от автора на дидактическия модел, че това се дължи на приложената експериментална методика.

В етапите на основния и заключителен експеримент Пламен Бъндев сравнява резултатите на учениците от три различни паралелки в 10 клас, които преминават през експериментално обучение, но работят по различни варианти на учебни комплекти по немски език. Целта е да се провери работната хипотеза, според която приложението на компетентностно ориентирания дидактически модел, базиран на дейностния подход, ще доведе до формиране на комуникативна компетентност по немски като изучаван втори чужд език, независимо от това с кой от трите варианти на учебни комплекти, използвани в училище, ще се комбинира.

За тези два етапа от експерименталното изследване докторантът не формира контролни групи ученици, чиито резултати да съизмери с резултатите на учениците, с които се провежда експерименталното обучение. Този факт представлява методологическо ограничение за експеримента, защото не позволява измерените положителни резултати по представените критерии и показатели за комуникативна компетентност да се свържат категорично и единствено с качествата на конструирания дидактически модел.

Пламен Бъндев прави заключение, че резултатите на учениците, изследвани в основния и заключителния етап на педагогическия експеримент, които комбинират обучението си по авторския компетентностен модел с учебния комплект - Schritte international, постигат статистически значими по-добри резултати от изследваните ученици, които работят по учебните комплекти Magnet smart и Menschen. Този извод не влиза в противоречие с работната хипотеза, защото приложението на Компетентностно ориентирания дидактически модел дава по-високи резултати за изследваните ученици, независимо от варианта на учебен комплекс, по който те работят. Фактът обаче, че се постига по-висок статистически значим резултат за измерваните компетентности на учениците при работа с един от учебните комплекти, не следва да се подценява. Още повече, че докторантът

предполага, че това може да се дължи на сходството на методическата структура на този учебен комплект с учебниците по английски, по които учениците са учили и продължават да учат. Този извод може да бъде ценна препоръка за учителите по немски при избора на учебниците, които правят.

В емпирично-изследователската част на труда авторът предлага сравнителен анализ, в хода на който едновременно с резултатите от експериментално насоченото проучване се представя диагностичната картина на компетентностите на учениците в избраната комуникативна област, като се проследява тяхната динамична промяна. Апробирането на предложения модел и устойчивите резултати и промени, до които води, позволява да се формулират изводи относно успешното му прилагане. С това на практика моделът придобива универсално значение и приложимост, а приносът на автора следва да бъде оценен високо.

Дисертационният труд е оригинално дело на автора.

Езикът и стилът на дисертационния труд е подобаващ за този тип разработки. Структурата е добре организирана, а направените изводи и препоръки са подкрепени с теоретични и емпирично изведени доказателства.

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и съответства на изискванията.

5. ПРИНОСИ И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Приносите, които са обобщени от докторанта, са конкретизирани на теоретично и практическо равнище. Те съответстват на съдържанието на дисертационната разработка и отразяват обективно постигнатото от него.

Приносите могат да се групират в две основни групи, съобразно с тяхната приложност и полезност.

Приложността се измерва чрез пригодността на обоснования дидактически модел да обслужва обучението по немски език в училище, а полезността се измерва с теоретическата и практическата му функционалност.

Основните постижения в дисертационния труд и приносните моменти в него могат да се систематизират по следния начин:

- Избрана е актуална и значима за теорията и практиката на чуждоезиковото обучение изследователска проблематика. Представени са идеи в областта на чуждоезиковото обучение по теми, които или не са разработвани, или са малко изследвани у нас. Акцентът върху изследване

на някои особености на междуезиково взаимодействие (пренос и интерференция) между английски, немски и български език, както и дидактическото им редуциране за нуждите на чуждоезиковото обучение по немски език в 10 клас, е значим принос за методиката на обучение по немски език.

- Успешно са интегрирани и анализирани съществуващи научни подходи и концепции по темата на дисертационното изследване. Сполучливо са комбинирани и приложени различни изследователски методи и процедури. Разработена е подробна система от критерии и показатели, която обхваща както лингвистичната, така и комуникативната компетентност на изследваните ученици.
- Разработен е и е приложен дидактически инструментариум за установяване на нивото на комуникативните компетентности по немски език на ученици в 10. клас.
- Направено е сравнение между трите най-популярни учебни комплекта в България, одобрени от МОН и приложими в обучението по немски език в 10. клас за A1.2 - Schritte international, Magnet smart и Mensche;
- Убедително обоснован, експериментиран и апробиран е иновативен модел за гъвкаво по своята организация, интегративно и интерактивно по съдържание и технология на осъществяване обучение на ученици от 10. клас за развитие на комуникативни компетентности по немски, изучаван като втори език след английски. Моделът отговаря на съвременните тенденции в развитието на чуждоезиковото обучение. Съчетава актуални образователни теории с подходи и методи за обучение, центрирани върху личността на обучаваните – върху техните индивидуални особености и потребности, както и върху тяхната активност, самостоятелност и комплексно изграждане на широк спектър от езикови, личностни и социални компетентности, включително интеркултурна компетентност.
- Моделът има висок приложен потенциал и в това си качество може да обслужва ефективно своите потребители: ученици, учители по немски език, изследователи на теорията и практиката на чуждоезиковото обучение, специалисти по методика на обучението по немски език и други педагогически специалисти.

6. БЕЛЕЖКИ, ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ

Непрецизно са определени методологическите характеристики на емпиричното педагогическо изследване: предмет, обект, хипотеза. Това затруднява първоначалното възприемане и ориентиране в неговото съдържание.

В проведеното емпирично изследване дидактическият модел би следвало да се разглежда като *резултат* или *инструмент*, а не като предмет на изследването. Предмет на изследване е комуникативната компетентност по немски език на ученици от 10 клас, изучаващи немски като втори чужд език след английски, формирана с помощта на дидактически модел, основан на дейностно-ориентиран подход. Обект на изследване е обучението на учениците по немски език като втори чужд език в 10. клас на средното образование.

Проблемът с формулировката на хипотезата е, че в нея е включено понятието „граматична (лингвистична) компетентност“, което не присъства при определяне на целта.

Препоръка: При бъдещо публикуване на труда е необходимо да се направят корекции, за да се постигне по-голяма научна прецизност и яснота.

Въпроси:

1. Вашият модел изисква добри професионално-педагогически умения от учителите и специална предварителна подготовка. Ако не сте провеждали сам експерименталното обучение, срещнахте ли затруднения при мотивирането на колегите си да участват в експеримента и при тяхната подготовка за приложение на модела? Ако само Вие сте работили с експерименталните паралелки, можете ли да предположите как ще бъде посрещнато от учителите по немски език предложението да проведете с тях обучение по Вашия модел?
2. Вашият модел е компетентностно и дейностно ориентиран. Изисква самостоятелност и активно участие на учениците, а не просто изпълнение на предварително зададени от учителя задачи и сценарии. Можете ли да дадете примери, от които да придобием представа как учениците сами определят посоката на собственото си учене?
3. Имате ли конкретни препоръки към авторите на учебници, към учителите, директорите на училища и родителите, базирани на резултатите от Вашето изследване? Каква промяна в образователната политика за чуждоезиково обучение, в учебното съдържание и подготовката на учителите по немски/английски език бихте предложили?

7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Оценявайки високо дисертационния труд и подкрепяйки приносите в него, основани на показаното от автора задълбочено познаване на проблемите на методиката на обучение по немски език, на съществуващи тенденции и възможни посоки за усъвършенстването на чуждоезиковото обучение по немски език, както и отчитайки авторското перспективно мислене, уменията за изследване, анализиране и обосноваване на конструктивни варианти на промени и работещи решения за българската образователна действителност, препоръчвам на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „ДОКТОР” на Пламен Петров Бъндев.

Рецензент:

доц. д-р Мариана Минчева-Ризова

14.12. 2025г.

REVIEW

by assoc. prof. Mariana Ivanova Mincheva-Rizova, PhD

of the doctoral dissertation by

PLAMEN PETROV BANDEV

on the topic:

PEDAGOGICAL MODELS OF LEARNING IN THE STUDY OF A FIRST AND SECOND FOREIGN LANGUAGE IN THE SECONDARY EDUCATION SYSTEM

for the acquisition of the educational and scientific degree of "Doctor",

in the field of higher education 1. Pedagogical Sciences,

professional field 1.2. Pedagogy,

scientific specialty "Theory of Education and Didactics".

Scientific adviser: assoc. prof. Zlatka Dimitrova Zhelyazkova, PhD

1. INFORMATION ABOUT THE DOCTORAL CANDIDATE

Plamen Petrov Bandev was born on 16.08.1966. He has obtained higher education in three majors: Bulgarian Language and Literature, English Language, and German Language, which he later upgraded with Master's degrees in the same professional fields. He also holds an additional professional qualification in History. This characterizes him as a professional with a humanitarian profile and with particular interests in the field of language education.

Mr. Plamen Bandev's long-term professional and pedagogical experience as a teacher in secondary schools and lecturer at three universities has contributed to the accumulation of significant pedagogical expertise in the field of foreign language teaching. This expertise, combined with a research-oriented attitude and sensitivity to the learning difficulties experienced by students in the process of developing their communicative competences, naturally shapes his personal motivation to create his own functional pedagogical models for foreign language instruction. Their theoretical grounding and experimental validation in a

school environment are described, analyzed, and presented in the dissertation entitled: “Pedagogical models of teaching in the study of a first and second foreign language in the system of secondary education.”

2. PROFESSIONAL AND PUBLICATION ACTIVITY

Mr. Plamen Petrov Bandev is the author of five articles published in scientific collections and periodicals related to the issues addressed in the dissertation research. This exceeds the publication requirements for obtaining the educational and scientific degree of “Doctor” and testifies to his academic activity during his full-time doctoral studies.

3. INFORMATION ABOUT THE DOCTORAL STUDIES

Mr. Plamen Bandev was enrolled as a full-time doctoral student at the Department of Pedagogical and Social Sciences of the Faculty of Education at Trakia University, Stara Zagora, on 1 April 2022. Assoc. prof. Zlatka Dimitrova Zhelyazkova, PhD, was appointed as his scientific supervisor. The planned training procedures and the activities related to the doctoral programme, as well as the preparation of the dissertation, were completed on time.

The dissertation was discussed and approved for defense at a meeting of the Department of Pedagogical and Social Sciences of the Faculty of Education at Trakia University, Stara Zagora, held on 10 September 2025.

4. INFORMATION ABOUT THE DISSERTATION AND THE ABSTRACT

The dissertation is entitled: “Pedagogical models of teaching in the study of a first and second foreign language in the system of secondary education.” It comprises 155 pages, including 135 pages of text, a bibliography of 118 sources in Cyrillic, Latin, and online, and five appendices. A total of 38 tables and 13 figures are used to present the results graphically.

The dissertation is structured into an INTRODUCTION, THREE CHAPTERS, CONCLUSION AND FINDINGS. The first chapter, which presents the theoretical part of the dissertation research, is developed in nine sections.

The first section provides an overview of the specifics and application of various approaches and methods for teaching and learning foreign languages during different stages of the development of foreign language teaching methodology. The second section presents the regulatory framework of foreign language education in Bulgaria by educational stages. Special attention is devoted to the regulation of early foreign language learning and the motivation of children when choosing a foreign language to study. Studies are presented that reveal the positive impact of early foreign language acquisition on children's cognitive development. A comparative analysis is made of the age at which children in different European countries begin studying their first and second foreign languages. The trends in foreign language teaching are compared with the priorities set in the EU educational policies over the past 20 years regarding young people's foreign language preparation.

The third section presents the socio-cultural, psychological, and didactic foundations that influence the choice and teaching of a second/third foreign language. The author focuses on German, which is chosen as a second or third foreign language by students not only in Bulgaria but also across EU countries. The advantages and disadvantages of studying German as a second foreign language after English are substantiated. With didactic purpose, the author looks for comparable elements, units, and structures between learners' native language, the first foreign language, and the second foreign language in order to demonstrate how cross-linguistic transfer and linguistic interference occur and how they produce different pedagogical outcomes for learners. Drawing on his long-standing pedagogical experience, Plamen Bandev explains why specific similarities and differences between English and German grammar can facilitate or hinder the transfer of knowledge from the first to the second foreign language. He offers concrete didactic ideas for interdisciplinary English–German lessons and for project-based learning topics that promote lexical, morphological, and syntactic transfer between the two languages and stimulate positive motivation for learning the second foreign language.

The content of the fourth section continues the topic of the third section—cross-linguistic transfer. It addresses the question of how knowledge of specific aspects of Bulgarian grammar (particles as lexical units) correlates with learners' ability to acquire

modal words and particles in German. Plamen Bändeŵ takes the position widely accepted among linguists that this specific linguistic component in German is among the most difficult for foreigners to acquire, and that its didactic presentation in textbooks—including those used in the Bulgarian educational system—is problematic. This fact is important for teachers, as it requires them to compensate for deficiencies in the textbook content through additional tasks and exercises.

In the fifth section of the dissertation, the author examines how the use of literary works during foreign language instruction affects the overall characteristics of language learning: learners' individual motivation to work with the language; their communicative competence in all its dimensions—listening, speaking, reading, and writing; their emotional intelligence; as well as their moral and aesthetic development. Through literary learning in a foreign language, the intercultural context of foreign language instruction is justified, along with its natural integrative connections with other school subjects—humanities, philosophy, social sciences, and the arts. A call is made to foreign language teachers to use literary texts not only to achieve the didactic goals of foreign language education but also to support learners' personal and creative development, as well as their social and intercultural growth.

The sixth section is devoted to clarifying the essence and structure of the concept of “communicative competence” in foreign language education. Plamen Bändeŵ justifies the inclusion of this section in connection with the tasks he follows during the pedagogical experiment, since communicative competence is part of his system of criteria for assessing students' achievements. He reviews and analyzes various interpretations of the nature of communicative competence. Different frameworks of communicative models with diverse components—bearing different names according to the preferences of the researchers who construct them—are presented. A specific model of communicative competence is cited, around whose components—grammatical (linguistic), strategic, sociolinguistic, and pragmatic (discourse) competence—a significant number of foreign language education researchers converge.

The seventh section examines several theories and learning strategies in the context of foreign language education. The doctoral candidate relates the need to include this content in the dissertation to the importance of learning strategies for developing students' learning-to-learn competences. Specific features of certain strategies for foreign language learning are described, the application of which improves not only students' linguistic and communicative

skills but also their motivation and attitudes toward language learning, as well as their social competences.

The eighth section focuses on issues related to didactic approaches in designing the content and overall structure of foreign language textbooks. Trends are traced toward overcoming the classical “elitist” nature of the textbook by applying approaches in content development that directly contribute to the development of learners’ communicative skills. A study by the Committee on Culture and Education of the European Parliament is discussed, providing information on how the examined countries align with the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) when developing the content of foreign language textbooks used in their educational systems. The challenges teachers face in compensating for deficiencies and enhancing the potential of textbooks are analyzed.

The ninth section presents information and analysis of the key elements of the Common European Framework of Reference for Languages, which is perceived as a comprehensive methodological scheme or general educational technology for language learning in EU member states. This section allows the reader to compare the emphases placed on the study of first and second foreign languages in Germany with those presented in the Bulgarian State Educational Standards (SES) for first and second foreign languages. The author justifies including this content by stating that “the textbooks used in the Bulgarian educational system are written by German specialists guided by their educational standards.” The complex impact of foreign language learning on students’ personal development and the formation of their competences in Germany is demonstrated. The conclusion is drawn that foreign language education in Germany aims, on the one hand, at developing learners’ functional communicative competence and, on the other, at fostering their skills for critical and reflective use of foreign language knowledge across all areas of learning.

From this perspective, the doctoral candidate presents and analyzes in tables the expected learning outcomes specified in the Bulgarian SES by educational stages, types of learning, and levels of foreign language proficiency, including the expected outcomes for the German Language curricula at A1 and A2 levels. Positive conclusions are made regarding the opportunities the A1 and A2 German curricula provide teachers to apply diverse approaches, methods, and strategies to stimulate students’ individual development and autonomy, as well as to encourage lifelong learning motivation. According to the author, the German curricula for levels A1 and A2 are beneficial for students because they develop their linguistic,

sociocultural, and key competences and foster a positive attitude toward learning the German language and culture.

The second chapter of the dissertation focuses on the design of the pedagogical experiment. It presents the methodological and instructional framework of the applied practical research: subject matter, object, aim, tasks, and hypothesis; research methods; organization and stages of the experimental work; criteria and indicators for diagnosing the phenomenon under study, as well as the author's competence-oriented instructional model for teaching German as a second foreign language after English.

The doctoral candidate aims to empirically establish the effectiveness of the competence-oriented didactic model he has constructed, grounded in the activity-based approach and intended for 10th-grade students studying German as a second foreign language after English. He operationalizes this aim through the formulation of eight research tasks, which he carries out sequentially and describes accurately in the present dissertation. He advances the working hypothesis that the application of the competence-oriented didactic model he developed, based on the activity-based approach, would lead to the formation of grammatical (linguistic) and communicative competence in the study of German as a second foreign language in the 10th grade after English as a first foreign language, regardless of the textbook series used by the students.

Plamen Bandev successfully integrates theoretical and research resources, clarifies key concepts from the research toolkit, and introduces a level of systematization that is particularly useful in the subsequent steps of implementing the empirical part of the study. The problems identified at the theoretical level in Chapter One are interpreted from the perspective of their interrelation and concrete applicability within the experimental research process and explain the choice of research methods and procedures; the establishment of a system of criteria and indicators for diagnosing the communicative competences of the students studied; the comparative analysis of the three German language textbook series for Grade 10; and the significance of the proposed didactic model.

The author's didactic model is practically conceived and pragmatically envisioned already at the stage of its planning and initial design. Its justification is based on ideas that have proven effective and are well established in science, as well as on learner-centered and humanistically oriented approaches: activity-based, constructivist, competence-based, cognitive, and interactive approaches. The lessons illustrating the model share similar didactic

structures. Their aims and tasks are aligned with the expected communicative skills that learners are required to develop according to the German language curriculum for level A1.2 in Grade 10. They observe didactic principles for organizing instruction, apply teaching methods tailored to students' interests and abilities, and ensure mandatory feedback for participants in the educational process.

According to its author, the advantages of the competence-oriented didactic model lie in “the application of various interactive methods and techniques: experiential learning following Kolb’s cycle; mind mapping; collaborative pair work; whole-class communicative activities; individual task-based work and sharing results within the group; pair work and drawing based on a partner’s description; partner and group work with textbooks and dictionaries; discussion and debate, etc.” Interactive methods place learners in an active position and foster communication among them, contributing to the comprehensive and integrative development not only of linguistic, but also of social and intercultural competences.

A key strength of Plamen Bandev’s didactic model, developed in relation to teaching German as a second foreign language after English, is that it enables learners to acquire new knowledge in German through reflection and comparison with their knowledge of English, as well as through interlingual transfer where possible, or through clear differentiation between the two languages. In this way, the model supports integrated reinforcement of knowledge and improvement of communicative skills in both languages. In addition to paying special attention to the influence of English on German, the model also emphasizes the development not only of vocabulary and grammar, but also of productive language skills related to speech activity. To achieve authenticity in communication, appropriate materials and information resources are used to further stimulate it, such as films and internet resources related to the everyday life of contemporary young people. An effective component of the didactic model is the requirement for learner self-assessment, reflected in a reflection table at the end of each lesson, enabling students to independently monitor their progress in the learning process.

The intercultural component of the didactic model is complemented by proposals that expand learners’ knowledge of German culture, including discussions of short texts from German literary works and the observation of short videos illustrating German cultural heritage and everyday life.

The third chapter of the dissertation presents and analyzes the results of the pedagogical experiment designed to test the working hypothesis of the research.

The experiment was conducted in three stages: preliminary, main, and final. For each stage, diagnostic methods, procedures, and instruments were defined to collect the necessary data. The data were subjected to analysis and statistical processing and are correctly presented in tabular and graphical form. The statistical analysis was carried out at a professional level, demonstrating the doctoral candidate's excellent understanding of empirical analysis.

During the preliminary stage, a survey was conducted among 241 upper-secondary students studying German as a second language after English. It provided general information on issues of interest to the researcher related to German language teaching, such as: which areas of German language content present the greatest learning difficulties; how students learn—whether they rely solely on textbooks or also use other resources; and whether they identify and reflect on the mutual influence of the two foreign languages they study. At this stage, the didactic model was also piloted. A preliminary experimental study of the communicative skills of 149 students was conducted, 66 of whom participated in experimental instruction implemented through the competence-oriented didactic model. Results were measured using two tests developed in accordance with the criteria and indicators for diagnosing students' competences. Differences in achievement were identified in favor of the experimental group, leading the author of the didactic model to conclude that these differences were due to the applied experimental methodology.

In the main and final stages of the experiment, Plamen Bāndev compares the results of students from three different 10th-grade classes who underwent experimental instruction but used different German language textbook series. The aim was to test the working hypothesis that the application of the competence-oriented didactic model based on the activity-based approach would lead to the development of communicative competence in German as a second foreign language, regardless of which of the three textbook series used in schools it was combined with.

For these two stages of the experimental study, the doctoral candidate did not form control groups whose results could be compared with those of the experimental groups. This constitutes a methodological limitation of the experiment, as it does not allow the positive results measured according to the presented criteria and indicators for communicative

competence to be unequivocally attributed solely to the qualities of the constructed didactic model.

Plamen Bandev concludes that students examined in the main and final stages of the pedagogical experiment who combined instruction based on the author's competence-oriented model with the textbook series Schritte international achieved statistically significantly better results than students working with Magnet smart and Menschen. This conclusion does not contradict the working hypothesis, as the application of the competence-oriented didactic model yields higher results regardless of the textbook series used. However, the fact that statistically significantly higher results were achieved with one of the textbook series should not be underestimated, especially given the author's assumption that this may be due to similarities between the methodological structure of this series and that of the English textbooks previously and currently used by the students. This finding may serve as a valuable recommendation for German language teachers when selecting textbooks.

In the empirical research section, the author presents a comparative analysis in which, alongside the results of the experimental study, the diagnostic profile of students' competences in the selected communicative domain is outlined, tracking their dynamic change over time. The piloting of the proposed model and the stable results and changes it produces allow for conclusions regarding its successful application. Thus, the model acquires universal significance and applicability, and the author's contribution deserves high evaluation.

The dissertation is an original work by the author.

The language and style of the dissertation are appropriate for this type of academic work. The structure is well organized, and the conclusions and recommendations are supported by theoretical and empirically derived evidence.

The abstract accurately reflects the content of the dissertation and complies with the relevant requirements.

5. CONTRIBUTIONS AND EVALUATION OF THE DISSERTATION

The contributions summarized by the doctoral candidate are specified at both theoretical and practical levels. They correspond to the content of the dissertation and objectively reflect his achievements.

The contributions can be grouped into two main categories according to their applicability and usefulness. Applicability is measured by the suitability of the substantiated didactic model for use in school-based German language instruction, while usefulness is measured by its theoretical and practical functionality.

The main achievements and contributory elements of the dissertation can be summarized as follows:

A current and significant research problem relevant to both theory and practice of foreign language teaching has been selected. Ideas are presented in areas of foreign language education that have either not been explored or have been insufficiently studied in Bulgaria. The focus on interlingual interaction (transfer and interference) between English, German, and Bulgarian, as well as their didactic reduction for the purposes of teaching German in Grade 10, represents a significant contribution to the methodology of German language teaching.

Existing scientific approaches and concepts related to the dissertation topic have been successfully integrated and analyzed. Various research methods and procedures have been effectively combined and applied. A detailed system of criteria and indicators encompassing both linguistic and communicative competence has been developed.

A didactic toolkit for determining the level of communicative competence in German among 10th-grade students has been developed and applied.

A comparison has been made between the three most popular textbook series approved by the Bulgarian Ministry of Education and Science for teaching German at level A1.2 in Grade 10: Schritte international, Magnet smart, and Menschen.

An innovative model for flexible organization and integrative, interactive content and implementation of instruction aimed at developing communicative competence in German as a second foreign language after English has been convincingly justified, tested, and piloted. The model aligns with contemporary trends in foreign language education and combines modern educational theories with learner-centered teaching approaches.

The model has high applied potential and can effectively serve students, German language teachers, researchers in foreign language education, methodologists, and other educational professionals.

6. COMMENTS, RECOMMENDATIONS AND QUESTIONS

The methodological characteristics of the empirical pedagogical research—subject, object, and hypothesis—are imprecisely defined, which hampers initial comprehension and orientation.

In the empirical study, the didactic model should be viewed as a result or tool rather than as the subject of the research. The subject of the study is the communicative competence in German of 10th-grade students studying German as a second foreign language after English, developed through a didactic model based on the activity-oriented approach. The object of the study is instruction in German as a second foreign language in Grade 10 of secondary education.

The issue with the formulation of the hypothesis is the inclusion of the concept of “grammatical (linguistic) competence,” which does not appear in the definition of the research aim.

Recommendation: Future publication of the dissertation requires revisions to ensure greater scientific precision and clarity.

Questions:

1. Your model requires substantial professional-pedagogical expertise and specific training from teachers. If you did not personally teach the experimental classes, what difficulties did you encounter in motivating and preparing your colleagues to implement the model? If you were the only one using it, what is your prediction for how other German teachers would react to a proposal that you train them in your methodology?
2. Your model is competence-based and activity-oriented. It fosters student independence and active engagement rather than the mere execution of pre-defined tasks and scenarios provided by the teacher. Could you give some specific examples that illustrate how students take the initiative in steering their own learning process?

3. Based on the findings of your research, do you have specific recommendations for textbook authors, teachers, school administrators, and parents? Furthermore, what changes would you propose regarding the educational policy for foreign language instruction, the curricular content, and the training of German/English language teachers?

7. CONCLUSION:

Highly evaluating the dissertation and supporting its contributions—based on the author’s demonstrated in-depth knowledge of German language teaching methodology, current trends, and potential directions for improvement in foreign language education, as well as his forward-looking thinking and research, analytical, and argumentative skills—I recommend that the esteemed jury award the educational and scientific degree “Doctor” to Plamen Petrov Bandev.

Reviewer:

assoc. prof. Mariana Mincheva-Rizova, PhD

14.12.2025